

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

23/2 (Dag. Nyh.): I Søndre Birks Civilret har der været udførlig Procedure i en ret uhyggelig Sag vedrørende en Selvmorders Begravelse.

Den paagældende Mands Lig blev fundet i en sen Aftentime, og Politiet anmodede Klokkeren om snarest at tage Af-fære. Han laante nu en Presenning af Mælkehandler A. V. Jensen og lagde den Døde heri. Liget fik intet andet Ligtøj med i Kisten.

Da Klokkeren senere præsenterede Sogneraadet Regningen paa 50 Kr. for Presenningen, nægtede Raadet at betale. Derefter fik Mælkemanden fri Proces og rettede sit Erstatningskrav imod Sogneraadet, Politimester Harpøth og Klokkeren.

I Gaar faldt Dommen, ifølge hvilken Klokkeren og Politimesteren blev fri-fundne.

Derimod blev Sogneraadet dømt til at betale Mælkehandleren 50 Kr. med Renter og Omkostninger efter Reglerne for beneficerede Sager.

6/3 (Roskilde Dagbl.): Ved en smuk Højtidelighed blev den nye Kirkegaard i Kk. Hyllinge i Gaar indviet. Menigheden havde fyldt Kirken. Domprovst Skovgaard-Petersen holdt en inderlig og smuk Prædiken ud fra Dagens Tekst om Jesu Fristelse i Ørkenen.

Derefter samledes Deltagerne paa den nye Kirkegaard. Her talte Sognepræsten, Pastor Jespersen, ud fra Paulus Ord: Det saas i Forkrænkethed, det opstaar i Uforkrænkethed.

Sognepræsten rettede derefter en Tak til Havearkitekt Tholle, Kbh., og Gartner Lomholt, Roskilde, for det smukke Arbejde, de her havde udført, en Tak til Menighedsraadet og i Særdeleshed til Kirkens Værge, Dr. Neve, der har gjort et stort Arbejde for Gennemførelsen af Planen. Endvidere en Tak til Arbejderne, der hver især havde bidraget sit til Arbejdets Fuldførelse.

Før Menigheden skiltes, sang man: »Krist stod op af Døde«.

8/3 (Fredericia Avis): Har Ullerup Sogns Beboere Ret til fri Gravplads paa Trinitatis Kgd.?

— (Villab. Bl.): Mariebjerg Kgd., Gentofte.

9/3 (Randers Dagbl.): Randers Kgd. bliver kommunale.

— (Kall.borg Dagbl.): Ved Licitationen over Arbejdet ved Kall.borg Kgd. er indkommet et Tilbud paa 10,000 Kr. og et paa 20,000 Kr. Det foreslaas, at Arbejdet udføres af Kommunen.

10/3 (Holstebro Dagblad): Vildbjerg Kirkegaard. I 1917 indviedes en ny og

ret stor Kirkegaard i den østre Del af Plantagen »Vildbjerglund«, og siden da er der ikke solgt Gravpladser paa den gamle Kirkegaard. En Begravelse paa denne er nu en Sjældenhed, og efter 1937 bliver ingen begravet der.

11/3 (Kall.borg Dagbl.): Kirkegaardsudvidelsen i Kall.borg.

13/3 (Kall.borg Avis): do.

14/3 (Do.): do.

15/3 (Roskilde Tid.): Taastrup Nykirkes Kgd. er atter udvidet.

17/3 (Roskilde Tid.): Havearkitekt Emil Böttiger, Skanderborg, har anlagt Sag mod Roskilde Menighedsraad til Betaling af 2770 Kr. for Tegninger og Projekter ved den ny Kirkegaards Udvidelse. Han har hidtil faaet udbetalt 5,200 Kr., men kræver yderligere det nævnte Beløb, medens Menighedsraadet kun vil betale 400 Kr.

17/3 (Randers Amtstid.): Randers Kgd. er overgaaet til Kommunen.

— (Kall.borg Dagbl.): Kgd.s.udvidelsen i Kall.borg.

18/3 (Roskilde Dagbl.):

Roskilde Menighedsraad har fra Stiftsøvrigheden modtaget Approbation paa den tidligere omtalte Ændring af Forholdene ved Domsognets Kirkegaarde. Herefter træder Nyordningen i Kraft fra 1. April.

Hovedændringen bestaar i, at Domkirken fra denne Dato overtager al Vedligeholdelse af Gravene og alt Arbejde, der udføres paa Kirkegaardene. Den hidtidige Graver, Petersen, udnævnes fra April til Kirkegaardsinspektør og ansættes paa fast Gage i Stedet for som hidtil at have oppebaaret Hoveddelen af sin Løn ved Forretning i Forbindelse med Kirkegaardene. Under ham vil blive ansat en Kirkegaardsassistent, til hvis Embede Menighedsraadet skal tage Stilling ved dets næste Møde.

18/3 (Kolding Soc.-Dem.):

I Gaar Eftermiddags begravedes paa Eltang Kirkegaard en gammel afdød Aldersrentenyder, Peter Chr. Hnsen, der til sin Død har boet paa Sognets Alderdomshjem. Denne Begravelse formede sig som en Skandale af Rang. Peter Hansen har ganske vist været en fattig Mand, men alligevel havde han mange Venner, og det var derfor et ret stor Følge der i Gaar Eftermiddags samledes om Graven, hvori den gamle skulde finde sit sidste Hvilested.

Da Følget med Sognepræst, Pastor Skaarup i Spidsen kom til Gravstedet, og Kisten skulde sænkes ned, viste det sig, at Graven var saa lille i Omkreds, at det

var umuligt at faa Kisten derned. Graveren blev nu tilkaldt, og da det Træværk, der var anbragt paa Gravens Rand for at forhindre, at Jorden skred ned, var fjernet, blev der Plads nok; men da man nu sænkede Kisten til Gravens Bund, ragede det øverste af Kisten næsten op over Gravkanten. Det viste sig at Graven kun var to Alen dyb, skønt den skal have en Dybde af mindst tre Alen. Kisten blev da atter taget op, og Præsten forrettede Jordpaakastelsen, medens Kisten stod frit fremme paa Kirkegaarden. Imens gik den forsømmelige Graver, Bodelsmand Martin Jensen, igang med at grave Graven efter Reglementet.

Den skandaløse Maade, hvorpaa Begravelsen under disse Omstændigheder kom til at foregaa, vakte megen Harme blandt de Mennesker, der havde fulgt den fattige Mand til han sidste Hvilested.

Sagen er indberettet til det stedlige Menighedsraad.

20/3 (Kallborg Folkebl.): Kgds.udvidelsen i Kallborg.

22/3 (Do.): Ved Forhandlingen i Aftes mellem Menighedsraadet og Vejjudvalget blev der opnaaet Enighed om, at Kommunen skal udføre Jordarbejdet ved Kirkegaardens Udvidelse. I Begyndelsen af næste Uge vil der blive taget fat paa Arbejdet.

22/3 (Ringsted Folketid.): Kgd. i Ringsted skal udvides. Jordkøbet andrager 15,000 Kr.

23/3 (Ribe Amtstid.): En Urnehave i Varde.

25/3 (Helsingør Dagbl.): Krematoriesagen i Helsingør.

— (Berl. Tid. Aften):

Som fremmede Nationer har en ukendt Soldats Grav til Minde om talløse Faldne, har Sjællands Odde en ukendt Sømands Grav, der er et fredet Minde om de mange ukendte Døde, som Havet i Tidens Løb har drevet ind paa Oddekysten. Under Mindefestlighederne forleden for Linieskibet »Prins Christian Frederik«s Kamp mod Engelskmændene i 1808 omtalte Pastor Skifter-Andersen denne Grav og dens Inskription. Vi har i den Anledning modtaget et Brev fra Direktør Ejler Jørgensen, Hotel Nordland, som fortæller Historien om den ukendte Sømands Grav paa Odden Kirkegaard:

Den 22. Juli 1918 skyllede en Strandvasker i Land paa Odden Nordstrand. Intet fortalte om, hvem han var, og han blev aldrig genkendt. Den afdøde kunde saaledes være udøbt, hvorfor Begravelsen fandt Sted uden for Kirken og forrettedes af Kirkens daværende Præst, Pastor Krarup. Den samme Dag, han blev begravet, blev han glemmt.

Min Fader, Direktør Carl Jørgensen, og jeg, der i en Aarrække tilbragte Sommerferien i vort Bondehus ved

Sønderstrand i Overby, var blandt de faa, der overværede den lille Højtidelighed, da den Ukendte blev begravet, og den følgende Sommer vakte det Faders Opmærksomhed, at Graven næsten var udslettet og vanskelig at finde. Min Fader lod da Graven anlægge og skrev det lille Vers, som Præsten indledte sin Tale med:

Hvorfra du kom,
og hvem du var,
det ingen ved,
kun Gud i al sin Kærlighed,
han saa din Nød,
han saa dit Savn,
hos ham du er i sikker Havn.

og lod dette indgravere paa en Marmorsten, der blev anbragt paa Graven mellem Roser og Hæk, og som nu fremvises for Besøgende, der kommer forbi den idylliske Kirkegaard i Overby paa Sjællands Odde.

Efter vor Fraflytning fra Odden har Menighedsraadet overtaget Vedligeholdelsen.

29/3 (Roskilde Avis): Uenighed i Menighedsraadet om Forstaaelse af det nye Regulativ for Kgd. Naar Familien ikke selv vedligeholder Gravstedet, er den pligtig at lade Kgd. udføre denne.

— (Fyns Soc.-Dem.): Den bestaaende Kgds.ordning ved St. Hans (Odense) ændres efter dette Sogns Indlemmelse i Odense, saa den bliver en lignende som den i Odense gældende.

— (Bogense Avis): Et nyt Ligkapel eller en Udvidelse af det bestaaende i Bogense.

— (Kallborg Folkebl.): Kommunen har paabegyndt Udvidelse af Kallborg Kgd.

4/4 (Aalborg Stiftstid.): Nordjydsk Ligbrændingsforening kræver en Nedsættelse af Taksterne paa Kgd. i Aalborg.

— (Silkeborg Avis): Aidt Kgd. bliver udvidet med 3 Skp. L.

6/4 (Venstres Folkebl.): Der bygges Graverbolig i Korsør (Lic. 16,000) og udlægges 50 Urnegravsteder.

— (Roskilde Avis): Angreb paa den ny Kgds.ordning i Roskilde, af R. Hansen.

7/4 (Roskilde Avis): Den ny Kgds.ordning forsvarer af H. Rønø.

10/4 (Roskilde Avis): Den ny Kgds.ordning i Roskilde og Kravet om Havebrugseksamen; af Havearkitekt Johannes Tholle.

— (Do.): Den ny Kgds.ordning i Roskilde; af A. B. v. Sperling.

11/4 (Kallborg Folkebl.): En Urnehave paa Kallborg Kgd?

— (Roskilde Dagbl.): 13 Ansøgere til Kgd.assistent-Stillingen i Roskilde.

19/4 (Vejle Amts Folkebl.): Vintergrønt

- 20/4 (Roskilde Dagbl.): Kgds.assistenten i Roskilde er udnævnt (Havebrugs-kandidat H. Rønø).
 — (Svendborg Amtstid.): Regulering af Hesselager Kgds.
 21/4 (Frederiksborg Amts Avis): Høster-køb Kgds.

Brugen af Ligkister af Halm eller Vidjer.

Af Havearkitekt Johannes Tholle.

(Fortsat).

Men den Mulighed kan dog neppe helt afvises, at det stammer fra, at man med alle til Raadighed staaende Midler i Middelalderen har søgt at begrave Lig saa langt ind under Kirken, som det har været muligt, ud fra de kendte Forestillinger om, at de Døde paa den Maade bedst kom ind under Guds Varetægt. Denne Forestilling laa til Grund for Begravelser i Kirkerne, i »Kirken Tagdryp« og andre lignende hellige Steder. Og tager man i Betragtning, at Halm er et saare forgængeligt Materiale, især dersom det kommer i Forbindelse med opløst Kalk (fra en Kirkebygning f. Eks.), er det ret uforstaaeligt og næsten utroligt, at der under Sejerø Kirke skulde være bevaret middelalderlige Levninger af let forgængelige Halmkister. Helt kan Tanken maaske dog ikke afvises, idet Halm, opbevaret paa et fuldkommen tørt Sted, nok kan holde sig længe, og selv om disse Halmmaatter maaske ikke er fra Middelalderen, kan de i hvert Fald nok stamme fra en Tid betydeligt før det Tidspunkt, da Spørgsmaalet om deres Anvendelse blev brændende formedelst Myndighedernes Indgriben.

Saa vel fra Slutningen af 17-Tallet som fra Begyndelsen af 18-Tallet spores Anvendelsen af Kister af Halm eller Vidjer til Afløsning af Trækisterne, som ellers brugtes og var anerkendt som det rette Middel til at omgive Ligene³⁾, saaledes fortælles der bl. a. om en Mand i Døjringe paa Sjælland, som i 1807 bandt Halmkurve til at sigte Mel i samt andre Halmkurve til Fattigfolks Ligkister, da Brædder var saa dyre paa denne Tid⁴⁾. I Vendsyssel flettedes Kister af Halmsimer under Krigen med Englænderne⁵⁾ o. s. fr. Det var efter samstemmende Vidnesbyrd den haarde Mangel paa Træ, der tvang Folk til at opgive den gængse Tradition for Ligkister, idet dels denne Mangel umuliggjorde Fremskaffelsen af Træ hjemme fra, og Fastlandsspærringen og Englænderkrigen umuliggjorde Tilførsel af Træ udefra. Var der paa et Sted maaske lidt Træ at faa, — ja, saa var det i saa høj en Pris, at Fattigfolk i hvert Fald ikke kunde betale, hvad der forlangtes derfor.

Under disse Forhold begyndte de offent-

lige Drøftelser af, om det ikke kunde være betimeligt, at man helt undlod at bruge det kostbare Træværk til Kister, saa det kunde komme til Nytte paa anden Maade, og især saa at det kunde komme producerende Formaal tilgode⁶⁾. Disse Drøftelser og de forefaldende Tilfælde af Brug af Halmkister o. l., der ikke var helt efter Datidens Bestemmelser, gjorde, at Sagen kom frem til Myndighedernes Behandling. Den direkte Foranledning var en Begravelse i Knudstrup paa Sjælland (Gjøløv Sogn) i September 1809. Da Sagen fik afgørende Betydning for Fremtiden og belyser Forholdene godt, skal dens Akter her gengives ubetydeligt forkortet⁷⁾.

Sagen indledes med en Redegørelse af 25. September 1809 fra Sognepræsten L. C. Dam, der skriver:

»Da et Almisselem her i Sognet Jens Pedersen i Knudstrup ved Døden afgik i Tirsdags, meldte Enken sig for at faa nogen Hjælp til Ligkisten. Jeg gav hende da 3 Rdlr. af Fattigkassen dertil, men da hun fik en Mand til at skulle besørge Ligkisten forfærdiget, var der ingen Snedker paa Landet omkring, der havde Brædder dertil. Tiden gik da hen til Torsdagen den 21. hujus, og der kunde ingen Kiste faas; da der derfor var Forsamling, Fattigvæsenet angaaende, hos mig samme Dag, meldte Niels Jensen, som Medlem, og som antog sig Enkens Sag, dette for Commissionen, som besluttede, at man i Slagelse, som nærmeste Kjøbstad, maatte se til at faa en Ligkiste jo før jo hellere for billigste Priis, da Liget skulde begraves med det hurtigste, siden Legemet gik stærkt i Forraadnelse; men Ligkisten skulde da koste 14 Rdlr., hvilket Commissionen maatte beslutte at give, da der var ingen anden Udvej for saa kort en Tid, men da den fattige Enke dog selv udvirkede de 3 Rdlr., betalte Fattigkassen 11 Rdlr.; denne store og usædvanlige Udgift udvirkede Fattigkassen nu den Gang, men saa svære Udgifter kan den i Øvrigt heller ikke blive ved at betænde. Commissionen maa derfor tage sig den Frihed at forespørge sig, hvorledes den herefter i slige Tilfælde skal forholde sig, og hvo der skal bære slige store Udgifter, som tiere kunne indtræffe? En Huusmand her i Sognet forfærdiger vel Bikuber, og kunde maaske hitte paa at forfærdige Halm-Ligkister, dog maatte vel en Form gives dertil, hvorfor de skulde dannes og gøres; Manden er ellers nu saa og ikke kan arbejde; hvorledes Commissionen i Fremtiden skal forholde sig, naar selvsamme Begivenhed indtræffer, maa den ærbødigst bede sig underrettet om fra Deres Højvelbaarenhed, da Sognet vel i slige Tilfælde maa blive paalagt en extraordinær Udgift, uagtet den vit-terlig er ellers nok bebyrdet«.

Dette Promemoria gik nu til Greven paa Lerchenborg, der til det danske Cancelli skriver:

»I den Anledning og da Forraadet af Bræder overallt saa betydeligt er formindsket, at en total Mangel paa denne Nødvendigheds-Artikel synes nær, undlader jeg ikke til det kgl. danske Cancellie ærbødigst at fremsende Sognepræst Dams...Skrivelse med lige ærbødigst Anmærkning: at en mindre bekostelig Begravelsesmaade end de tidligere brugelige Bræde-Ligkister om muligt maatte autoriseres for de fattige i Sognene, for ikke at bebyrde disse med overdrevne Begravelses Omkostninger og at formindske alt andet her-værende ringe Forraad af Bræder, som til uomgængelige Fornødenheder synes at burde leveres og anvendes. De af Dem i Forslag bragte Halmkister kunde neppe, hvis de endog fandtes passende, blive det almindelige af Mangel paa Arbejdere, der have Færdighed i dette Slags Kurv Arbejde.

Lerchenborg, den 6. Oktober 1809.

C. Lerche.

Til Sagens Akter føjes et Bilag fra Amtmand Steemann i Sorø, der fremfører et nyt Moment, idet han skriver, at

»Under 14. Marts sidstleden har jeg ærbødigst foreslaaet, at der i hvert Sogn for Fattigvæsenets Regning maatte anskaffes en Ligkiste, hvor Almissemember og saadanne, hvis Jordefærd af Fattigvæsenet eller af det Offentlige blev bekostet, skulde frembæres til Graven, og at deslige Lig ved Nedsænkning i Graven skulde udtages af Kisten og allene være forsynet med en ved Hoved og Fødder tilsyet, gammel Skjorte eller Særk, eller og være indsvøbt i et, ligeledes ved Hoved og Fødder tilsyet Lægen eller andet Linned.

Herover har det kgl. Cancelli indhentet Biskoppens Erklæring.

»Biskoppen har i den Anledning yttret, at en saadan Indretning vilde virke Misfornøjelse, fordi det nu er, [en] fra Menneskets moralske Natur, uadskillelig Følelse, at have Agtelse for de døde og at bringe dem en sømmelig Behandling, hvilket ikke uden forøget Bekostning kunne tilvejebringes, siden Liget da maatte være ordentlig indsvøbt og Graven kastes usædvanlig dyb, og fordi denne Begravelsesmaade vilde anses som et Tegn paa Ringeagt i Særdeleshed siden Forbrydere paa lignende Maade begraves. Han formener derfor, at Exempler af en saadan Beskaffenhed først maatte gives af en af de første Stænder og frygter for, at Smitte og Epidemier derved skulde udbredes.

Amtmand Steemann mener, at da der gaar saa meget Træ tilspilde ved Ligkister, og naar man øjner, hvad dette Træ ellers vilde give, naar det udføres

af Landet — og der kunde maaske være Grund til aldeles at forbyde Brug af Ligkister, — eller at lægge Skat paa Ligkister hos dem, der har Raad til at bruge dem....

Hvad angaar Almissemember, da mener han, at det maa forbydes det offentlige at bebyrdes med Udgifter til Anskaffelse af Ligkister; thi hvad Landmuen angaar, da maatte jeg meget urigtigt bedømme Bondens Tænkemaade, dersom de ikke skulde finde sig vel tilfreds med en Lov, der formindske deres Udgifter til Fattigvæsenet, naar Liget kunde bæres til Graven i en pyntelig Kiste og under fornøden Højtidelighed.

Han foreslaar:

1) at det bliver enhver tilladt at lade sig begrave uden Ligkiste,

2) at det bliver tilladt enhver Commission, paa hvis Bekostning et Almissemember, eller nogen anden, skulde begraves, at lade disse Lig nedlægge i Jorden uden Ligkiste, naar i det mindste $\frac{3}{4}$ af Kommunens Husfædre vare enige deri, at denne Begravelsesmaade skulde udvælges.

Til at bære Liget ud af Kirken skulde der ved hver Kirke anskaffes en Kiste med Stropper og en Hængemaatte, og naar Liget var nedsænket (indsvøbt) skulde denne Hængemaatte da trækkes bort under Liget. Saa behøvede Graven ikke at kastes mere end de befalede 3 Alen.

Iøvrigt tillader han sig at anmærke, at adskillige Landsbykirkegaardene er meget for smaa, og at de ældre Ligkister ofte beskadiges, naar nye Grave kastes, hvilket synes at burde forebygges ved Udvidelse af Kirkegaardene.

I en Forestilling anfører nu Cancelliet, at et Lovbud som det omhandlede i 1784 var udstedt i Wien, men Misfornøjelsen var her saa stor, at Regeringen maatte tilbagekalde det, inden det var traadt i Kraft. Lignende kunde tænkes her. Man erindrer om, at det i Lovgivningen er forbudt at bruge Kister af Egetræ, men ikke paabudt, at de skal være af Træ, — der er altsaa en Mulighed for at legalisere Halmkisterne. (Fortsættes).

3) Jfr. Forordn. om Begravelse af 17. April 1782.

4) Tang Kristensen: Danske Sagn VII, S. 264.

5) Lønborg Friis: Vendsyssels Nationaldragter og Vendingboerne i gamle Dage, 1902, S. 81 b. Brug af Halmkister har efter Oplysninger fra Hr. Magister V. Gay kunnet efterspores i Arkiver fra 1780-erne til ca. 1817; nærmere Detailler angaaende dette har ikke kunnet fremskaffes.

6) Penia, 1808, S. 321, ff. Forslag til Dødes Begravelse uden Ligkiste.

7) Dansk Cancelli, 2. Departement, Bilag til Brevbogen Nr. 3174 (25. Novbr. 1809). Rigsarkivet.

Husk Gartnerens Foraarsudstilling i

»Forum« fra 27. April til 7. Maj.